

УДК 378.147

ПРОБЛЕМА ОБРАННЯ ДІАГНОСТИЧНИХ РІВНІВ СФОРМОВАНOSTI ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ХІМІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Хохлова Олександра Артурівна,
асистент кафедри економіки підприємства та прикладної статистики
Інституту хімічних технологій (м. Рубіжне)
Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля
e-mail: arturovna31may@gmail.com

Анотація. Розглянуто проблему обрання діагностичних рівнів сформованості економічної компетентності майбутніх фахівців. Дослідним матеріалом слугували публікації, які розглядають особливості економічної підготовки студентів-неекономістів. Обґрунтовано ключові принципи обрання діагностичних рівнів сформованості економічної компетентності студентів хіміко-технологічних спеціальностей, які стосуються статистичної надійності, умовності назв, узгодженості із структурою економічної компетентності, адекватності системним властивостям.

Ключові слова: економічна компетентність майбутнього фахівця хімічної промисловості, рівень сформованості економічної компетентності, критеріально-рівнева діагностична система.

Формул: 0; рис. 0; табл. 0; бібл. 7.

THE PROBLEM OF SELECTION OF DIAGNOSTIC LEVELS OF FORMATION OF ECONOMIC COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS OF THE CHEMICAL INDUSTRY

Khokhlova Alexandra,
Assistant of the Department of Economics of Enterprise and Applied Statistics
of the Institute of Chemical Technologies (Rubizhne)
of East Ukraine Volodymyr Dahl National University
e-mail: arturovna31may@gmail.com

Abstract. We consider the problem of electing a diagnostic of the levels of formation of economic competence of future specialists. Research material was a publication which features of economic training of students non-economists. It substantiates the key principles of election of the diagnostic levels of formation of economic competence of students of chemical-technological specialties that relate to statistical reliability guide to the names, consistency with the structure of economic competence, the adequacy of the system properties.

Keywords: economic competence of a future specialist of the chemical industry, level of formation of economic competence, criterion-level diagnostic system.

Formulas: 0; fig. 0; tabl. 0; bibl. 7.

ПРОБЛЕМА ВЫБОРА ДИАГНОСТИЧЕСКИХ УРОВНЕЙ СФОРМИРОВАННОСТИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ХИМИЧЕСКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

Хохлова Александра Артуровна,
ассистент кафедры экономики предприятий и прикладной статистики
Института химических технологий (г. Рубежное)
Восточноукраинского национального университета имени Владимира Даля
e-mail: arturovna31may@gmail.com

Аннотація. Рассмотрена проблема избрания диагностических уровней сформированности экономической компетентности будущих специалистов. Исследовательским материалом послужили публикации, рассматривающие особенности экономической подготовки студентов-неэкономистов. Обоснованы ключевые принципы избрания диагностических уровней сформированности экономической компетентности студентов химико-технологических специальностей, которые касаются статистической надежности, условности названий, согласованности со структурой экономической компетентности, адекватности системным свойствам.

Ключевые слова: экономическая компетентность будущего специалиста химической промышленности, уровень сформированности экономической компетентности, критериально-уровневая диагностическая система. Формул: 0; рис. 0; табл. 0; библиограф. 7.

Вступ. Внутрішні фактори нинішніх негараздів в економіці України полягають у технологічній деградації національного господарства, і насамперед промисловості. Для досягнення сталого економічного зростання держава і бізнес повинні реалізувати кілька стратегічних пріоритетів, першими з яких вони називають: навчання, професійну підготовку і добробут робочої сили. Усе це веде до необхідності модернізації системи професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема хімічної промисловості. Удосконалення економічного складника змісту професійної підготовки майбутнього фахівця хімічної промисловості (далі – ФХП) має на меті формування у випускників ВНЗ готовності гідно відповісти на виклики, що кидає хімічний промисловість України ринкове середовище сучасного світу.

Проведення констатувального і формувального експерименту, як важливих етапів дослідження педагогічного процесу формування економічної компетентності майбутніх ФХП, вимагає розроблення відповідної системи критеріїв і показників та обрання рівнів сформованості економічної компетентності студентів.

Аналіз досліджень і постановка завдання. Більшість дослідників економічної підготовки студентів-неекономистів різного профілю (А. Абрамова, К. Баранникова, Ю. Васильєва, Л. Воропаєва, В. Елагіна, О. Жилкіна, В. Козлова, Н. Костиної, Л. Куракова, Н. Лацко, М. Малишева, М. Манукян, Ю. Некрасова, К. Овакімян, В. Приступи, Ю. Пузієнко, М. Сергеева, О. Ткачової, С. Чернер, О. Хаматурової та ін.) обирають триступеневу систему розподілу студентів за рівнем сформованості економічної компетентності. Однак серед учених немає однотайності щодо змістового наповнення і назв цих рівнів, не існує єдиного підходу до обрання рівнів її сформованості та визначення якісних і кількісних характеристик, які могли б слугувати підґрунтям для розроблення дієвої системи моніторингу процесу формування економічної компетентності майбутніх фахівців-неекономистів, у тому числі ФХП.

Результати дослідження. Метою статті є визначення ключових принципів обрання діагностичних рівнів сформованості економічної компетентності майбутніх ФХП. Економічну компетентність майбутнього фахівця ми розглядаємо не як просту суму її структурних елементів, а як складну систему – множинність пов'язаних між собою елементів, що представляють певне цілісне утворення, серед ключових характеристик якої виділяємо цілісність, відкритість і динамічність. Очевидно, що навіть найвищий рі-

вень сформованості економічної компетентності випускника ВНЗ не може розглядатись як остаточний результат її розвитку, цілком достатній для фахівця-професіонала. Тому, на нашу думку, важливо, щоб економічна компетентність випускника ВНЗ, яка сформувалась у нього у процесі навчання, була здатна до подальшого саморозвитку, подібно синергетичним системам [2, с. 118]. При цьому утворення кожного наступного рівня належить до утворення попереднього як система до елементів [1, с. 126]. Такий підхід, на наш погляд, цілком узгоджується з нашим розумінням економічної компетентності майбутнього ФХП як складної динамічної системи, усі елементи якої взаємозв'язані та взаємообумовлені.

Дослідники [1; 3–7] вважають, що етапи формування економічної компетентності студентів віддзеркалюють «горизонтальне» і «вертикальне» просування студентів до мети. Е. Овакімян вказує на те, що просування студента на більш високий рівень сформованості процесуальних характеристик діяльності є відносною та достатньо достовірною характеристикою, яка може розглядатись як основний показник ефективності та якості навчального процесу [4, с. 124]. Основною ознакою протікання процесу формування економічної компетентності студентів науковець обрала просування з низького рівня на середній, із середнього – на високий, тобто трирівневу шкалу. Дослідники О. Жилкіна, К. Овакімян, Н. Лацко, О. Сергеева, О. Хаматурова [1; 3; 4; 6; 7] також використовують трирівневу шкалу, однак це не є загальним правилом. Серед науковців немає однотайності і з приводу назв рівнів сформованості економічної компетентності майбутніх фахівців-неекономистів. На нашу думку, причиною «варіативності» назв рівнів сформованості економічної компетентності студентів є їхня умовність і відносність, також відсутня однотайність учених щодо якісних і кількісних характеристик економічної компетентності відповідних рівнів її сформованості. У деяких педагогічних дослідженнях [4; 6] для діагностики використовуються критериально-рівнева шкала – система якісних і кількісних ознак сформованості економічної компетентності за кожним з обраних критеріїв і показників (переважно однойменних з її структурними компонентами), в інших [1; 5; 7] – комплексні характеристики студентів, за якими оцінюється рівень сформованості їхньої економічної компетентності. У деяких дослідженнях ці підходи комбінуються.

Результати аналізу науково-педагогічних публікацій [1; 5; 7] і власні емпіричні дослідження дозволили нам представити узагальнені комплексні характеристики студентів-неекономистів із відповідним рівнем

сформованості економічної компетентності таким чином.

Низький рівень сформованості економічної компетентності студентів-неекономістів характеризує брак мотивів вивчення економічних дисциплін у процесі професійної підготовки. Студенти пасивно ставляться до процесу і результату розвитку власної економічної компетентності, не відчують потреби в самоаналізі та самооцінці майбутньої професійної діяльності під «економічним кутом», не мають плану економічної самоосвіти. Економічні знання фрагментарні та безсистемні, студенти слабо володіють економічним тезаурусом, не здатні застосовувати теоретичні знання при вирішенні навчальних задач. Завдання, запропоновані викладачем, розв'язуються в основному на алгоритмічній основі. Економічні уміння розвиваються лише під час несистематичної діяльності. Уміння, опановані такими студентами, дозволяють обирати і систематизувати економічну інформацію тільки в межах вузької проблеми.

Середній рівень сформованості економічної компетентності студентів-неекономістів характеризується наявністю мотивів вивчення економічних дисциплін у процесі професійної підготовки. Підвищення рівня сформованості всіх компонентів економічної компетентності розглядається студентами як професійно- та особистісно-значиме. Студенти відповідально ставляться до процесу і результату розвитку власної економічної компетентності, мають певний план економічної самоосвіти. Економічні знання дозволяють проводити дослідження, переходити від емпіричних знань до теоретичних висновків, хоча виникають деякі труднощі з перетворенням теоретичних положень у конкретні практичні рішення. Студенти достатньо вільно володіють економічним тезаурусом і використовують економічну термінологію при обґрунтуванні своєї позиції, здатні застосовувати набуті знання й уміння при вирішенні навчальних економічних задач різного рівня складності. Студенти поступово включаються в самостійну навчально-дослідну діяльність, але ступінь активності та самостійності при вирішенні поставлених завдань має нестійкий характер.

Для високого рівня сформованості економічної компетентності студентів-неекономістів характерна наявність чітко визначених мотивів вивчення економічних дисциплін у процесі професійної підготовки. Студенти добре усвідомлюють значення економічної компетентності для майбутньої фахової діяльності, відповідально ставляться до процесу і результату розвитку власної економічної компетентності, мають структурований план економічної самоосвіти. Студенти володіють глибокими економічними знаннями і творчо використовують їх при аналізі економічних

явищ і ситуацій, пов'язаних із майбутньою професійною діяльністю, вільно володіють економічним тезаурусом і здатні аргументовано відстоювати свою позицію. Високий рівень сформованості економічної компетентності характеризується яскраво вираженим інтересом до дослідницької діяльності, проявом ініціативи в постановці проблемних питань та знаходженні власних шляхів їх розв'язання.

Для вирішення завдань дослідження педагогічного процесу формування економічної компетентності майбутніх ФХП ми вважаємо за доцільне розробити як розширені комплексні характеристики кожного з трьох обраних умовних рівнів сформованості економічної компетентності (високого, середнього і низького), так і детальну систему якісних і кількісних характеристик сформованості економічної компетентності студентів за кожним з обраних критеріїв і показників відповідно до її компонентної структури.

Слід також зазначити, що розглянуті вище підходи до опису ознак сформованості економічної компетентності студентів-неекономістів певних рівнів є універсальними і достатньо добре відображають етапи розвитку економічної компетентності особистості, що здобуває будь-яку вищу освіту – економічну, гуманітарну, технічну тощо, тому можуть слугувати основою діагностичної системи для дослідження процесу формування економічної компетентності майбутніх ФХП. Однак, на нашу думку, ця система має бути доповнена елементами, що віддзеркалюють специфіку економічних знань і вмінь, потрібних фахівцеві саме хімічної галузі.

Висновки. Розробляючи систему діагностичних рівнів сформованості економічної компетентності майбутніх ФХП, потрібно використовувати трирівневу шкалу оцінювання як найбільш статистично надійну, використовувати умовні назви рівнів («низький», «середній», «високий»), комбінувати комплексні характеристики окремих рівнів сформованості економічної компетентності студентів, які дозволяють фіксувати результат «вертикального» просування студента до мети, з критеріально-рівневою системою діагностики сформованості економічної компетентності, яка відкриває можливість відстеження динаміки «горизонтального» просування), застосовувати при розробленні критеріально-рівневої шкали оцінювання критеріїв однойменних із ключовими структурними компонентами економічної компетентності майбутніх ФХП, і відповідних показників, що відповідають проявам сформованості кожного з її елементів, добирати надійні індикатори для кожного з показників сформованості економічної компетентності студента, включених до критеріально-рівневої шкали оцінювання, використовувати адекватну методику інтерпретації результатів діагностики.

Список використаної літератури

1. Жилкина Е. А. Формирование производственно-экономической компетентности студентов университета в процессе профессиональной подготовки : дис ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Елена Алексеевна Жилкина. – Магнитогорск : Государственное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Магнитогорский государственный университет», 2007. – 154 с.
2. Кислюк К. В. Філософія. Модульний курс : навч. посіб. / К. В. Кислюк. – Х. : Торсінг плюс, 2009. – 416 с.

3. Лацко Н. А. Способы определения уровней сформированности экономической компетентности специалистов на аналитической основе [Электронный ресурс] / Н. А. Лацко // Вектор науки Тольяттинского государственного университета. – 2012. – № 4 (22). – С. 403–407. – Режим доступа : <http://www.rusnauka.com/33>.
4. Овакимян Е. Е. Развитие экономической компетентности студентов ВУЗов / дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Екатерина Евгеньевна Овакимян. – Челябинск : Государственное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Челябинский государственный педагогический университет», 2010. – 178 с.
5. Приступа В. В. Проблеми формування та стан економічної компетентності майбутніх інженерів радіозв'язку / В. В. Приступа // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. пр. – Х. : Укр. інж.-пед. акад., 2012. – Вип. 34–35. – С. 303–310.
6. Сергеева М. Г. Критерии сформированности экономических компетенций [Электронный ресурс] / М. Г. Сергеева // Известия регионального финансово-экономического института. – 2013. – № 1. – Режим доступа : <http://science.rfei.ru/ru/2013/1/18.html>.
7. Хаматнурова Е. Н. Критерии оценки сформированности экономической компетентности будущих педагогов профессионального обучения [Электронный ресурс] / Е. Н. Хаматнурова // Наукоеведение. – 2013. – № 5. – Режим доступа : <http://naukovedenie.ru/PDF/82pvn513.pdf>.

References

1. Zhilkina, E. A. (2007). Formirovanie proizvodstvenno-ehkonomicheskoy kompetentnosti studentov universiteta v processe professional'noj podgotovki [The formation of industrial and economic competence of university students in the process of vocational training]. Candidate's thesis. Magnitogorsk : Gosudarstvennoe obrazovatel'no uchrezhdenie vysshego professional'nogo obrazovaniya «Magnitogorskij gosudarstvennyj universitet» [in Russian].
2. Kysliuk, K. V. (2009). Fylosofiya. Modulnyi kurs [Philosophy. Modular course]. Kharkiv : Torsinh plus [in Ukrainian].
3. Lacko, N. A. (2012). Sposoby opredelenie urovnej sformirovannosti ehkonomicheskoy kompetentnosti specialistov na analiticheskoy osnove [Ways to determine the levels of the formation of the economic competence of specialists on an analytical basis]. Vektor nauki Tol'yattinskogo gosudarstvennogo universiteta – Journal «Vector of Science of Togliatti State University», 4, 403–407. Retrieved from : <http://www.rusnauka.com/33> [in Russian].
4. Ovakimyan, E. E. (2010). Razvitie ehkonomicheskoy kompetentnosti studentov VUZov [Development of economic competence of students of universities]. Candidate's thesis. Chelyabinsk : Gosudarstvennoe obrazovatel'no uchrezhdenie vysshego professional'nogo obrazovaniya «Chelyabinskij gosudarstvennyj pedagogicheskij universitet» [in Russian].
5. Prystupa, V. V. (2012). Problemy formuvannia ta stan ekonomichnoi kompetentnosti maibutnikh inzheneriv radiozviazku [Problems of formation and the state of economic competence wireless communication engineers]. Problemy inzhenerno-pedahohichnoi osvity – Problems of engineering and teacher education, (issue 34–35), (p. 303–310) [in Ukrainian].
6. Sergeeva, M. G. (2013). Kriterii sformirovannosti ehkonomicheskikh kompetencij [Criteria of the formation of economic competences]. Izvestiya regional'nogo finansovo-ehkonomicheskogo instituta – The News of Regional Financial and Economic Institute. Digital Scientific Journal, 1. Retrieved from : <http://science.rfei.ru/ru/2013/1/18.html> [in Russian].
7. Hamatrurova, E. N. (2013). Kriterii ocenki sformirovannosti ehkonomicheskoy kompetentnosti budushchih pedagogov professional'nogo obucheniya [Criteria for assessing the formation of economic competence of future teachers of vocational training]. Naukovedenie – Naukovedenie, 5. Retrieved from : <http://naukovedenie.ru/PDF/82pvn513.pdf> [in Russian].